

national treasury
Department:
National Treasury
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

XITATIMENDE XA NHLANGANELO XA VUHANGALASAMAHUNGU
VUTAMERI BYA TIMALI TA TIKO NA VUKORHOKERI BYA XIBALO BYA AFRIKA-
DZONGA
EKA HUMESO WA EDIXINI YA VU 15 YA LEMBE YA TIHLAYOHLAYO TA XIBALO

PRETORIA, RAVUNTLHANU TI3 NYENYANKULU 2023

Vutameri bya Timali ta Tiko na Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga swi humesile edixini ya vu 15 ya lembe ya Tihlayohlayo ta Xibalo.

Edixini ya 2022 yi nyika nkatsakanyo wa mihlengeleto ya xibalo xa mali ta tiko na vuxokoxoko bya ntlheriso wa xibalo eka malembexibalo ma 2018 ku fikela 2022, ku katsana malembe ma swa timali ma 2015/16 ku fikela 2019/2020.

Mpfuko wa ikhonomi ku suka eka ntungu wu hambana ku suka eka mitshuko yo biha ya khale ya ikhonomi. Endzhaku ka nkayakayo wa swa timali wa misava wa 2008/09, a ku ri endzhaku ka malembe mo hlaya mihlengeleto ya mali ya tiko ya xibalo yi nga si pfuka ku fikelela ku nga si fika mipimo ya nkayakayo tanihi xiphemu xa malinghena na ntirhiso. Hikwalaho ka mpfuko wa matimba wa ikhonomi ku suka eka ntungu, mali ya tiko ya xibalo yi engetelekile hi R314 billion ku fikela R1 563.8 billion eka lembe leri helaka hi ti 31 Nyenyankulu 2022. Mpfuko eka mali ya tiko ya xibalo wu vonakile eka mixaka hinkwayo ya xibalo, kambe ngopfungopfu eka xibalo xa malinghena xa mabindzu hi mhaka ya ku tlakuka eka mixavo ya swixasiwa, ku katsa na swibalo swa laha kaya eka tinhundzu na vukorhokeri, leswi kuceteriweke hi matshalatshala ma nsivelo wa vukorhokeri lama vangaweke hi ntungu.

Timhakankulu eka edixini ya 2019 hi leti:

- Ntsengo wa Mali ya tiko ya xibalo lowu hlengeletiwaka hi SARS wu engeteriwile ku sukela eka R1 216.5 billion hi 2017/18 ku ya eka R1 563.8 billion hi 2021/22, lowu kulaka eka mpimo wa nkulo wa lembe (CAGR) wa 6.5% eka nkarhi lowu. Leswi a swi

Swivutiso: SARS Media sarsmedia@sars.gov.za
National Treasury Communications Unit media@treasury.gov.za kumbe u bela
riqingho eka 012 315 5000

ri hansi ka CAGR ya 8.4% leyi kumiweke eka nkarhini wa ntlhanu wa malembe lama nga hundza ku sukela hi 2012/13 ku fikela 2017/18.

- Xibalo xa Malinghena xa Munhu Yena N'wini (PIT) eka 35.5%, Xibalo xa Mixavo (VAT) eka 25.0% na Xibalo xa Malinghena ya Mabindzu (CIT) eka 20.7%, eka nhlaxoxikarhi swi tshama swi ri swihlovokulu swa mali ya tiko ya xibalo no va na kwalomuya ka 81.2% ya ntsengo wa mihlengeleto ya mali ya tiko ya xibalo.
 - Mpimaxiavewa xibalo eka GDP wu ye ehansi ku suka eka 23.8% hi 2019/20 ku ya eka 22.3% hi 2020/21, swi landzeriwa hi engetelo ku ya eka 24.9% eka lembe leri ku xopaxopiwaka rona.
- Eka Kavanyisa ka 2: Hi ti 31 Nyenyankulu 2021, rhejisitara ra Xibalo xa Malinghena xa Munhu Yena N'wini (PIT) ri kurile hi lembe hi 4.1% ku ya eka 23.9 million wa vanhu. Nhlayo ya vanhu leyi languteriwaka ku rhumeriwa mitlheriso ya xibalo xa malinghena i 7.1 million eka lembexibalo ra 2018. Nhlayelo lowu wu hungutekile ku ya eka 6.8 million eka 2020 na 6.4 million hi 2021, hi mhaka ya engetelo wa mpimo wa mali eka rhumelo wa mitlheriso, eka malembe matsongo lama nga hundza. Nhlayo ya vanhu va vahakelaxibalo lava boxiweke ku hlahluviwa hi ndlela leyi tiendlekelaka hi nguva yo fayila ya 2020 yi ndlandlamuxeriwile 3.4 million. Switiviwa leswi hlahluviweke swa vahakelaxibalo vona vini swi kombisile leswaku, eka 6 388 532 wa vahakelaxibalo va languteriwile ku rhumela mitlheriso eka lembexibalo ra 2021, 5 508 525 (86.2%) wa vahakelaxibalo va hlahluviwile. Xibalo xa Malinghena xa munhu yena n'wini, tindhawu, tihlayo ta vanhu na nxopaxopo wa mihlahluvo ya vahakelaxibalo lava hlahluviweke emakumu ka Mhawuri 2022 eka lembexibalo ra 2021 swi kombile mimbuyelo yo tsakisa:
 - 2 177 191 (39.5%) wa vahakelaxibalo lava hlahluviweke va tsarisiwile eGauteng;
 - 726 663 wa vahakelaxibalo lava hlahluviwiweke a va tshama eMasipalakulu wa Johannesburg naswona va hakerisiwile xibalo eka nhlaxoxikarhi ya malinghena leyi hakerisiwake xibalo ya R446 739;
 - 1 432 673 (26.0%) wa vahakelaxibalo lava hlahluviwiweke a va ri eka malembe ma le xikarhi ka 35 ku ya eka 44;

Swivutiso: SARS Media sarsmedia@sars.gov.za
National Treasury Communications Unit media@treasury.gov.za kumbe u bela
riqingho eka 012 315 5000

- 2 859 926 (51.9%) wa vahakelaxibalo lava hlahluviweke a ku ri va xinuna; 2 613 130 (47.4%) a ku ri va xisati naswona 35 469 (0.6%) wa vahakelaxibalo a va boxiwangi hi ku ya hi rimbewu;
 - Vahakelaxibalo lava hlahluviweke a va ri na nhlaxoxikarhi ya malinghena leyi hakerisiwaka xibalo ya R1.8 trillion na xikweleti xa xibalo xa R388.1 billion. Mpimoxikarhi wa xibalo a ku ri 21.4% loko ku fananisiwa na 22.3% eka lembexibalo leri nga hundza; na
 - Malinghena yo suka eka miholo, tihakelo na miholo yin'wana ku katsa na phenxini, muholo wa nkarhi wo engetelela na tianyuwithi swi hoxile xandla hi 77.2% eka ntsengo wa malinghena leyi hakerisiwaka xibalo.
- Tihlayohlayo eka Kavanyisa ka 3 mayelana na CIT ti hlavutela leswaku ehenhla ka 1 028 832 wa tikhamphani leti hlahluviweke ku fikela hi Mhawuri 2022 eke lembexibalo ra 2020, 21.4% yi vi le na malinghena ya kahle leyi hakerisiwaka xibalo, lokohiletlhelo 53.2% yi vi le na malinghena leyi hakerisiwaka xibalo leyi ringanaka na ziro naswona 25.4% leyi saleke yi vikiwile ku va ku ri ndzahlekelo.
 - Kavanyisa ka 4 ku kombisa leswaku hi 2021/22, 80.0% ya vaxavisi va Xibalo xa Mixavo (VAT) a ku ri tikhamphani kumbe tikhoporexini to pfaleka. Swi hoxile xandla hi 92.7% eka tihakelo ta VAT ta Laha Kaya no tihlamulela hi 91.9% ya mivuyiselo ya VAT. Hambileswi vanhu hi voxu (vinyi va mabindzu va ri voxu) a va ri vaxavisi va VAT va 14.8%, va hoxile xandla hi 2.3% eka tihakelo ta VAT ya Laha Kaya no amukela 1.2% ya mivuyiselo ya VAT.
 - Tanihileswi swi koxometiweke ha kona eka Kavanyisa ka 5, Ntundzo wa VAT na Mindzuvo ya Khasitomo yi hoxile xandla hi 13.1% na 3.7% ya Nhlayo ya Xibalo xa Mali ya Tiko ya ya lembe hi ku landzelelana; leswi fikiseke eka nhlanyoxikarhi ya 16.8% leyi a yi ri hansinyana ka nhlayo ya 17.2% ehenhla ka malembe ma swa timali ma ntlhanu lama nga hundza. Nkavelo lowu hlanganisiweke wa swibalo leswi eka GPD wu tlakukile ku ya eka 4.2% ku sukela eka nhlaxoxikarhi ya ntlhanu wa malembe lama nga hundza ya 4.0%, na Ntundzo wa VAT na Mixakaxibalo ya Khasitomo leswi hoxeke xandla hi 3.3% na 0.9% elembeni hi ku landzelelana.
 - Eka lembe ra swa timali ra 2021/22:

Swivutiso: SARS Media sarsmedia@sars.gov.za
 National Treasury Communications Unit media@treasury.gov.za kumbe u bela
 riqingho eka 012 315 5000

- Ntundzo wa VAT wu hlengeletiwile swinene eka ntundzo wa swa michini na Switironiki (25.6%); Swihumelerisiwa swa Tikhemikali (14.2%); Mimovha, Swihahampfhuka na Swikepe (9.7%); Swipimelo swo Hlawuleka (8.9%); Tisimbhi (7.5%); Tipulasitiki na Rhaba (5.5%); Malapi na Swiambalo (5.0%) ku katsa na Swihumelerisiwa swa Swicelwa (4.0%).
 - Swiphemu leswi hoxaka xandla hi la ku kulu eka Mixakaxibalo ya Khasitomo hi 2021/22, ku vi le Mimovha, Swihahampfhuka na Tikhonthena (22.7%); Malapi na Swiambalo (17.3%); Swakudya, Swinwiwa na Fole (14.8%) ku katsa na swa Michini na swa Xitironiki (13.3%).
 - Mpimo wo katsakanya wa xibalo eka Ntsengo wa Xibalo xa Ntundzo a ku ri 11.9% loko ku fananisiwa na 12.0% ya lembe leri nga hundza. Swixavisiwakulu leswi nga na mipimo ya le henhla ya Ntsengo wa Xibalo xa Ndzuvo a ku ri Titanghu na Swichekeletano eka 43.6%; Swikhumba, Nhlonghe na Dzovo eka 37.0%; Malapi na Swiambalo eka 30.0%.
- Ku hetelela, Kavanyisa ka 6: Mihlengeleto na Swibalo swin'wana swi nyika vuxokoxoko mayelana na swibalo swo fana na Mbuyelo wa Nxaviso wa Tinhundzu (CGT), Xibalo xa Hundziso wa Tinhundzu, Swikumiwa swa Swicelwa na Mafurha (MPRR), tihakelo ta Nhlangano wa Khasitomo wa le Dzongeni wa Afrika (SACU) na mivuyiselo ya Dizele. Hi 2021/22, CGT ya R16.2 billion yi hlengeletiwile leyi R7.7 billion a yi hlengeletiwile hi vanhu vona vini na tithirasiti na R8.5 billion eka tikhamphani. Nhlanganyoxikarhi ya R189.3 billion yi hlengeletiwile ku sukela ku tivisiwile CGT hi Nhlangula 2001, na R88.6 billion ku suka eka vanhu vona vini na tithirasiti na R100.6 billion ku suka eka tikhamphani. Tihakelo ta Rhoyalithi ya Switirhisiwa swa Swicelwa na Switshivelwa (MPRR) hi vatsavuri ti kurile swinene hi R14.2 billion (100.0%) ku fikela R28.5 billion hi mhaka ya antswiso wa nkoka eka mixavo ya swixavisiswa swo fana na pulatinamu, nsimbhi ku katsa na malahla. Nkulo lowu wu vi le eka mpimo wa nkulo wa le henhla loko ku fananisiwa na nkulo lwou fikeleriweke eka lembeximali ra 2016/17 wa R2.1 billion (56.5%).

Tidokhumente ta Tihlayohlayo ta Xibalo ta 2019 ta kumeka eka webusayiti ya SARS na Vutameri bya Timali ta Tiko eka www.sars.gov.za na www.treasury.gov.za

Swivutiso: SARS Media sarsmedia@sars.gov.za
 National Treasury Communications Unit media@treasury.gov.za kumbe u bela
 riqingho eka 012 315 5000

SARS na Vutameri bya Timali ta Tiko va amukela ku angula ka mani na mani na swiringanyeto ku ya emahlweni va ndlandlamuxa ntirhiso wa nkandziyiso eka nkambelo wa pholisi, no hluvukisa mimbono yintshwa eka xiyimo xa ikhonomi na vanhu va Afrika-Dzonga. Leswi swi nga nyikiwa hi ku tirhisa imeyili loko yi rhumeriwe eka taxstatistics@sars.gov.za.

Ku fikelela pheji leri hi tindzimi to hambana tlilika eka tilinki leti nga laha hansi:

- IsiZulu
- Sesotho
- Afrikaans
- Sepedi
- Xitsonga

MAKUMU

Swivutiso: SARS Media sarsmedia@sars.gov.za
National Treasury Communications Unit media@treasury.gov.za kumbe u bela
riqingho eka 012 315 5000